

Радченко О.Д.

ЕКОНОМІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ НАСЛІДКИ ЗМІНИ МЕХАНІЗМУ БЮДЖЕТНОЇ ПІДТРИМКИ АГРАРНОГО СЕКТОРА УКРАЇНИ

У статті досліджено окремі економічні та соціальні аспекти відміни спецрежиму оподаткування у сільському господарстві України в умовах реформування системи податкових пільг і зміною у зв'язку з цим механізму розподілу коштів бюджетної підтримки.

Здійснено аналіз наслідків відміни спецрежиму оподаткування ПДВ у аграрному секторі, зокрема окремих економічних і соціальних факторів. Встановлено, що чинний порядок держпідтримки, прийнятий як компенсаційний механізм заміни спецрежиму оподаткування, мізерний за обсягами, не має стимулюючих функцій, залежить від розподільних механізмів та створює соціальну напруженість. Окрім того, так і не вдалося уникнути різного роду зловживань, які були притаманні спецрежиму.

Реалізація результатів дослідження забезпечить більш повне врахування наявних економічних факторів господарювання в процесі вдосконалення державної підтримки розвитку аграрного сектора.

Ключові слова: аграрний сектор; бюджетна підтримка; механізм підтримки; економічні та соціальні наслідки; нормативно-правове забезпечення підтримки

Радченко О.Д.

ЭКОНОМИЧЕСКИЕ И СОЦИАЛЬНЫЕ ПОСЛЕДСТВИЯ ИЗМЕНЕНИЯ МЕХАНИЗМА БЮДЖЕТНОЙ ПОДДЕРЖКИ АГРАРНОГО СЕКТОРА УКРАИНЫ

В статье исследованы отдельные экономические и социальные аспекты отмены спецрежима налогообложения в сельском хозяйстве Украины в условиях реформирования системы налоговых льгот и изменением в связи с этим механизма распределения средств бюджетной поддержки.

Осуществлен анализ последствий отмены спецрежима налогообложения НДС в аграрном секторе, в частности связей между экономическими и социальными факторами. Установлено, что действующий порядок господдержки, принятый как компенсационный механизм замены прежнего налогообложения, мизерный по объемам, не имеет стимулирующих функций, зависит от распределительных механизмов и создает социальную напряженность. Кроме того, так и не удалось избежать разного рода злоупотреблений, которые были присущи спецрежима.

Реализация результатов исследования обеспечит более полный учет имеющихся экономических факторов хозяйствования в процессе совершенствования поддержки развития аграрного сектора.

Ключевые слова: *аграрный сектор; бюджетная поддержка; механизм поддержки; экономические и социальные последствия; нормативно-правовое обеспечение поддержки*

Radchenko O.D.

ECONOMIC AND SOCIAL CONSEQUENCES OF CHANGING THE MECHANISM OF BUDGETARY SUPPORT OF THE AGRARIAN SECTOR OF UKRAINE

This article explores some of the economic and social aspects special regime of the taxation abolition of taxation in agriculture in Ukraine in terms of reforming the system of tax incentives and changes in connection with the mechanism of distribution of budget support.

The analysis of the consequences of withdrawal special regime of the taxation VAT in the agricultural sector, particularly links between economic and social factors. It was established that the current procedure for state support, adopted a compensation mechanism replacement special regime of the taxation tax lean on volumes, has stimulating function depends on the distribution mechanisms and creates social tensions. Besides, did not manage to escape various abuses that were inherent in the special regime.

Implementation of the survey results provide a more complete account of the current economic factors in the process of improvement of state support for the agricultural sector.

Keywords: *agricultural sector; budgetary support; movement support; economic and social consequences of fiscal regulation; regulatory support*

Постановка проблеми. Державна підтримка аграрного сектору в Україні сформувалась з кінця минулого віку та передбачала прямі і непрямі методи її реалізації. Прямими методами здійснювалась підтримка за рядом бюджетних програм, кошти на які розподілялись переважно через Міністерство агрополітики (МАПП), а непрямі методи включали пільгове та спеціальне оподаткування галузі, до яких відносився спецрежим ПДВ та спрощене оподаткування (так званий Фіксований сільськогосподарський податок (ФСП), нині податок 4 групи платників єдиного податку (ЄП).

Про те, що спецрежими ПДВ та ЄСП не відповідають зобов'язанням, які взяла на себе Україна перед СОТ, почали точитися дебати з часу приєднання України до СОТ. Надалі окремі вимоги щодо скасування спецрежимів оподаткування висунув також МВФ, і уже з 2016 року ці механізми було видозмінено або й демонтовано, всупереч навіть чинному вітчизняному законодавству, яке передбачало дію спецрежиму ПДВ щонайменше до 2018 р.

Наразі, механізм державної підтримки значно відрізняється від чинного з початку 2000 року, тому виникає необхідність наукового аналізу нововведень.

Метою статті є дослідження окремих економічних та соціальних наслідків відміни спецрежиму оподаткування у сільському господарстві України в умовах реформування системи податкових пільг і зміною у зв'язку з цим механізму розподілу коштів бюджетної підтримки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проблемами бюджетної підтримки у

аграрному секторі займаються вчені, експерти та практики, зокрема: О. Бородіна, М. Дем'яненко, А. Діброва, Л. Козаченко, А. Ліссітса, Ю. Лупенко [21], І. Мірошніченко [17], О. Нів'євський [3; 5], М. Соколов [3; 5], Л. Тулуш [21; 22], В. Чопенко [23; 24], О. Юхновський [23; 25] тощо.

Дослідниками встановлено основні переваги та недоліки механізму державної та бюджетної підтримки аграрного сектору, відзначено його особливу роль у виведенні галузі із затяжної системної кризи, систематизовано вплив на ефективність певних видів діяльності та галузей, зокрема породження такого непередбачуваного та некерованого явища як об'єднання промислового і аграрного капіталу у вигляді агрохолдингів, монополізація виробництва окремих видів товарів, орієнтація виробництва винятково на експортноорієнтовані галузі, занепад тому наукових систем ведення виробництва та поєднання галузей тваринництва і рослинництва. Загалом, картина структури, політики, ефективності державної підтримки у науковому та практичному плані виписана досить струнко. Також, як нами зазначено раніше [4], вказується на обтяжливий перекис самої філософії підтримки «як не платити до бюджету податків» та відсутність взаємозалежності між обсягами підтримки і результатами фінансової діяльності підприємств АПК.

Виклад основного матеріалу. Вплив чинного до 2017 року механізму державної підтримки за дослідженнями М.Соколова [3], проявляється у зростанні аграрного ВВП з моменту введення спецрежиму ПДВ (1997). За даними World Bank (описано по [3]), він фактично потроївся до 2014 року, що відповідає зростанню 8% в рік. При цьому наявні проблеми значної зношеності фізичного капіталу в частині виробничих основних засобів, системи зрошення, логістики, хронічна нестача оборотних коштів у виробників. Динаміка обсягів державної підтримки сільського господарства України за період 2011-2016 років приведена у таблиці 1.

**Динаміка обсягів державної підтримки сільського господарства України
за період 2011-2016 рр., млрд грн**

Показники	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Пряме фінансування з бюджету по МАПП	8,012	8,005	7,194	5,501	2,124	2,188
<i>у т.ч. на виробництво</i>	<i>4,329</i>	<i>4,294</i>	<i>3,613</i>	<i>2,637</i>	<i>0,526</i>	<i>0,596</i>
Сума накопиченого ПДВ	13,5	14,3	13,7	19,8	43,2	33,6*
Всього:	21,512	22,305	20,894	25,301	45,324	35,788
Податки, сплачені АПК	5,8	7,4	7,8	8,7	14,4	12,1*
<i>у т.ч. ФСП (з 2015 року – ЄП 4 групи)</i>	<i>0,122</i>	<i>0,130</i>	<i>0,130</i>	<i>0,122</i>	<i>2,024</i>	<i>3,540</i>

* прогнознi показники. Фактично за даними десяти найбільших одержувачів – 22,2 млрд грн. Джерело: Розраховано за даними [2; 7; 8; 14; 15].

Згідно з даними таблиці 1, пряме фінансування у 2016 році становить 27,3% рівня 2011 року, у тому числі фінансування виробництва за цей же період – лише 13,8%. Сума накопиченого ПДВ зросла у 2,5 разів. Загальні вигоди галузі від бюджетного фінансування і акумуляції коштів ПДВ зросли у 1,4 рази. За цей же період сплачені податки загалом зросли у 2 рази, але ФСП зріс аж у 29 разів.

За даними Державної фіскальної служби, загальне відшкодування ПДВ в Україні в 2016 році склало 94,3 млрд грн, що на 37,9% більше, ніж у 2015 році і на 87,8% більше, ніж в 2014 році. В цілому за підсумками чотирьох місяців 2017 року в рахунок відшкодування ПДВ було виплачено 38,02 млрд грн, що на 29,6% перевищило показники чотирьох місяців 2016 року [7; 14]. Ці самі тенденції притаманні і аграрному сектору. Розподіл за галузями досить умовний, оскільки експортом, який компенсується, займаються аграрії, трейдери й деякі компанії, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність [18].

Таким чином, найбільш суттєвим з економічної точки зору, був вплив зростання нагромадженого ПДВ та стрімке зростання сплачених обсягів ФСП. Так, з 2015 року в частині ФСП, а у 2016 року в частині аграрних спецрежимів ПДВ відбулися зміни у сторону їх згортання та значного

зменшення пільгового ефекту. Механізм прямої бюджетної підтримки не зумів подолати та компенсувати такі значні зрушення.

Зокрема, за висновками Рахункової палати [19], свідченням наявності ризиків непослідовного формування та реалізації державної політики у аграрній сфері є використання бюджетних призначень у 2015 році на 61,1%, у 2016 році на 95,6% і відповідно до бюджетних запитів за бюджетними програмами потреба в коштах була забезпечена на рівні 5,5% у 2015 році та 4,8% у 2016 році від визначеного в запитах обсягу. У таблиці 2 приведені показники державної підтримки аграрного сектору та ефективності його розвитку за 2011-2016 роки.

Таблиця 2

Показники державної підтримки аграрного сектору та ефективності його розвитку за 2011-2016 рр.

Показники	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Державна пряма підтримка, млрд грн	4,329	4,294	3,613	2,637	0,526	0,596
Валова додана вартість, млрд грн	109,96	113,24	132,35	161,14	236,00	277,19
Валова продукція (2010 р.), млрд грн	225,4	216,6	246,1	251,4	239,5	254,6
- <i>рослинництва</i>	157,6	145,8	172,1	177,7	168,4	185,0
- <i>тваринництва</i>	67,8	70,7	74,0	73,7	71,0	69,6
Фінансовий результат до оподаткування, млрд грн	25,56	26,99	15,15	21,68	68,97	51,95
% прибуткових господарств	83,5	78,6	80,3	84,7	88,9	89,4
Кап. інвестиції, млрд грн	17,13	19,41	19,05	18,80	30,16	45,04
Зайняте сільське населення, тис. осіб	3410	3496	3578	3091	2870	нд
- з них <i>наймані</i>	711	698	652	596	560	нд
Продуктивність праці (2010 р), тис. грн	165,22	159,6	201,2	227,7	223,3	нд
Номінальна оплата праці, грн	1853	2086	2340	2556	3309	4956
Грошові доходи сільського населення в місяць, грн	2912	3270	3487	3788	4316	4963
К-ть підприємств, тис. од.	56,13	49,42	49,04	46,19	45,38	47,69
- <i>фермерських</i>	41,48	34,04	34,16	33,08	32,30	33,68

Джерело: Розраховано за даними [6; 19].

Як підтверджують висновки Рахункової палати [19] та дані таблиці 2, державна підтримка агропромислового комплексу України за останні роки

має тенденцію до скорочення (за 2013–2015 роки пряма підтримка агропромислового комплексу скоротилися майже в 10 разів). У 2016 році проти 2011 її рівень склав всього 13%. Звіти Рахункової палати свідчать про систематичне порушення законодавства, відсутність належного контролю з боку профільного Міністерства за використанням коштів [18]. Дається взнаки відсутність методики визначення ефективності держпідтримки, а інформація щодо ефективності, наведена у Паспортах бюджетних програм, не оприлюднюється. Окрім того, завжди є проблема з фактичним виконанням бюджету, особливо спецфонду, наповнення якого мало прогнозоване. Д. Марчук [16] вказує, що «в попередні роки, коли діяли бюджетні програми прямої держпідтримки аграрної галузі, зі спеціального фонду реально виділялося із запланованого не більше 30%».

За даними спостерігаємо, що валова додана вартість зросла у 2,5 рази, а валова продукція – в 1,12 разів, по рослинництву трохи вище – 1,17 рази. Фінансовий результат до оподаткування збільшився в два рази, невпинно зростає відсоток прибуткових підприємств. Капітальні інвестиції за аналізований період збільшилися в 2,6 разів, але тут має місце фактор інфляції.

Зменшується зайнятість населення в сільській місцевості – у 2015 році порівняно з 2011 роком знизилась на 523,2 тис. осіб (15,4 %), а кількість найманих працівників – на 150,7 тис. осіб (21,2 %). Зменшується також кількість діючих сільськогосподарських підприємств: станом на 01.01.2016 р. їх кількість порівняно з відповідним періодом 2011 року зменшилася на 11151 од., з яких фермерські господарства становлять 84,5 % (9423) [19]. За попередніми даними на кінець 2016 року [6], кількість підприємств знову зростає, але у порівнянні з 2011 роком складає лише 85%.

З 2017 року рядом законодавчих актів сформовано наступну зміну механізму державної підтримки. Законом України Про внесення змін до Бюджетного кодексу України [10], п. 18 передбачено розділ VI "Прикінцеві та перехідні положення", яким визначено, що у 2017-2021 роках щорічний

обсяг коштів, які спрямовуються на державну підтримку сільськогосподарських товаровиробників, має становити не менше 1 % випуску продукції у сільському господарстві. При цьому, 20% такої підтримки використовується сільськогосподарськими товаровиробниками для закупівлі у вітчизняних виробників техніки та обладнання (2017 рік - 10%, 2018 рік - 15%).

У Державному бюджеті на 2017 рік у п. 20 вказано, що у 2017 році розподіл бюджетної дотації здійснюється в автоматичному режимі за бюджетною програмою центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну аграрну політику, на підставі даних Реєстру отримувачів бюджетної дотації пропорційно сумі вартості реалізованої товаровиробником сільськогосподарської продукції [13].

Далі, відповідно із Законом «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2017 році» [11], Закон Про державну підтримку [12] доповнюється розділом V¹ Державна підтримка виробників окремих видів сільськогосподарської продукції, ст. 16-1 – 16-1.6 де визначено суть бюджетної аграрної дотації і права на її одержання.

Зокрема, необхідно, щоб питома вага вартості сільськогосподарських товарів становила не менше 75 % вартості всіх товарів, поставлених протягом попередніх 12 звітних податкових періодів. За спеціальними правилами формується Реєстр отримувачів бюджетної дотації. Серед можливих отримувачів дотації немає сільгосппідприємств, які вирощують зернові культури, соняшник та інші поширені культури.

За бюджетною програмою, на підставі даних Реєстру отримувачів бюджетної дотації та інформації центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну податкову та митну політику, органи казначейського обслуговування в автоматичному режимі здійснюють розподіл дотації. З 1 січня 2018 р. розподіл бюджетної дотації здійснюється у сумі не більше ніж 150 млн грн на одне господарство у рік, з урахуванням пов'язаних з ним

осіб.

Державна підтримка полягає в тому, що сільгоспвиробникам, які будуть внесені до Реєстру отримувачів бюджетної дотації, частину ПДВ, сплаченого ними до бюджету, будуть повертати на поточний рахунок. Отже, отримувачами бюджетної дотації можуть бути тільки сільгосппідприємства – платники ПДВ, які мають вести окремий облік ПДВ за видами діяльності і у додатку щомісяця обчислювати питому вагу вартості сільськогосподарських товарів, поставлених протягом 12 попередніх послідовних звітних періодів (місяців).

Видатки на розвиток сільського господарства у Бюджеті на 2017 рік [13] закладено в сумі 5,538 млрд грн, що проти плану 2016 року більше у 10,9 разів, проти фактичного виконання бюджетів 2013 року – у 4,14 раз, 2015 року – у 15 раз. На підтримку розвитку підприємств АПК передбачається виділення коштів за наступними напрямками: здешевлення кредитів – 300 млн грн (6% загальних видатків на розвиток сільського господарства); підтримка тваринництва – 170 млн грн (3%); діяльність Аграрного фонду – 159 млн грн (3%); підтримка закладання молодих садів, виноградників та ягідників і нагляд за ними – 75 млн грн (1%); підтримка заходів в агропромисловому комплексі (підтримка обслуговуючих кооперативів, створення резервного запасу насіння, здешевлення страхових премій) – 60 млн грн (1%).

Як узагальнює І. Мірошніченко [17], крім цих програм, «у сфері рослинництва, переробки олійних культур збережено режим повернення ПДВ за експорт, що складатиме близько 28–30 мільярдів гривень на 2017 рік».

Вводиться нова бюджетна програма 2801580 «Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників», на яку передбачено 4,774 млрд грн або 86% видатків, у тому числі за рахунок спецфонду фонду – 3,30 млрд грн (69% фінансування).

На даний час прийнято законодавчі акти щодо бюджетної дотації сільському господарству: Постанова КМУ від 08.02.2017 р. № 83, якою затверджено Порядок розподілу бюджетної дотації для розвитку сільськогосподарських товаровиробників та стимулювання виробництва сільськогосподарської продукції у 2017 році, згідно якої розподіл бюджетної дотації здійснюється за напрямками: бюджетна дотація товаровиробникам, які займаються розведенням свійської птиці та/або виробництвом м'яса свійської птиці та/або виробництвом яєчних продуктів, яєчного альбуміну, яєчного порошку (далі — птахівництво) (КВЕД 01.47, 10.12 та 10.80); бюджетна дотація іншим товаровиробникам, які провадять види діяльності, визначені в пункті 161.3 статті 161 Закону України “Про державну підтримку сільського господарства України” (крім КВЕД 01.47, 10.12 та 10.80); Наказ Мінфіну від 23.02.2017 р. № 275, яким затверджено форми заяв для сільськогосподарських товаровиробників – отримувачів бюджетної дотації; Наказ Мінфіну від 23.02.2017 р. № 276, яким затверджено зміни до Порядку заповнення податкової накладної, затвердженого наказом Мінфіну від 31.12.2015 р. № 1307; форму податкової декларації з ПДВ та порядок її заповнення, затверджені наказом Мінфіну від 28.01.2016 р. № 21; Розпорядження КМУ «Про розподіл коштів, передбачених у державному бюджеті у 2017 році Міністерству аграрної політики та продовольства для фінансової підтримки сільськогосподарських товаровиробників» від 01.03.2017р. № 124-р.

У зв'язку з цим, голова Комітету підприємців АПК Торгово-промислової палати України О. Юхновський зазначає, що «в практиці сучасної України ще не було випадків, коли для реалізації однієї бюджетної програми уряд прийняв дві постанови, а мільярдні суми коштів розподілялися не державним бюджетом, а розпорядженням Кабміну» [23].

Новий механізм, що вступив у силу з 2017 року, аграрним співтовариством оцінюється досить критично. Результати опитування, проведеного Всеукраїнською Аграрною Радою (ВАР) серед представників аграрного бізнесу на профільних сайтах: Agravery.com, www.milkua.info і

www.pigua.info свідчать, що аграрії не вірять у можливість отримання дотацій від держави. Так, 57% з 644 респондентів зазначили, що вони навіть не подавали заяву на отримання дотації. При цьому більшість із тих, хто подав заяву (56% із 277 аграріїв), так і не були включені до реєстру на отримання дотацій. Крім того, 68% тих аграріїв, яким держава виділила дотації, отримали менше 10% від суми, яка була сплачена до бюджету у якості ПДВ [1].

Зокрема, В. Чопенко [24] зазначає, що «маніпуляції окремих бізнесменів і чиновників зі спецрежимом ПДВ для підприємств АПК призвели до того, що аграрії втратили його остаточно, а збільшений до 5,5 млрд бюджет агросектору на 2017 рік не покриє виробникам втрат від його скасування, які оцінюються в 20-26 млрд грн». За його словами, спецрежим ПДВ скасували із-за небажання і нездатності чиновників модернізувати цей цінний фінансовий інструмент, очистивши його від пристосуванців і надавши тим виробникам, які його потребують. Замість цього, введено пряме дотування підприємств АПК.

Ці та інші фактори, на які вказує А. Ковбель, зокрема «проблематичне відшкодування ПДВ для аграріїв, через перехід до єдиного реєстру відшкодування ПДВ, до якого увійдуть як великі, так і МСБ представники агробізнесу; почастищення рейдерських атак на агропідприємства; обмеженість фінансового ресурсу; подорожчання собівартості вирощування сільськогосподарських культур; монокультурізація сільського господарства» [5] знецінюють новий механізм бюджетної підтримки сектору. М. Верницький вказує, що «виняткових і радикальних подій на ринку (2016 р.) не було, відповідно, чинників впливу мільйон, і всі вони мали однакову силу» [5].

Висновки. Узагальнення економічних та соціальних наслідків як дореформного, так чинного механізму бюджетної підтримки свідчить, що він є недосконалим та не справляє належного впливу на соціально-економічний розвиток, а отже не виконує завдання, покладені на нього. Якщо

попередньому механізму були притаманні організаційні недоліки, зарегульованість та бюрократизм, то новий механізм зарані приречений на мізерність обсягів, наповнення через сумнівні спецфонди, складний розподіл, що залежить від суб'єктивних факторів, та здійснює регулювання наперед визначених галузей, які не найбільше потребують держпідтримки, але лобіювали свої інтереси. Загалом, з економічної точки зору, як вказують експерти, він є просто провальним, витісняючи дрібних товаровиробників та периферію підтримки.

З соціальної точки зору так і не вдалося уникнути різного роду зловживань, які були притаманні спецрежиму, що поглиблює нерівність умов для різних форм господарювання та послаблення стимулюючої ролі конкурентноздатності, на формування якої спрямована бюджетна підтримка. У структурному розподілі не передбачено коштів на розвиток соціальної сфери села, інфраструктуру, науку, вони фінансуються лише по захищених статтях.

Підбиваючи підсумки дослідженню бачимо, що зміна механізму державної підтримки відбулась переважно під тиском зовнішніх факторів, відстоює інтереси аграрного лобі, сформувалась без належного наукового аналізу, а тому має багато недоліків і поки що не ефективніша, ніж попередні механізми. Реально ефективними були і залишаються лише програми кредитування, які наразі згортаються. А саме вони, на думку М. Соколова «за найскромнішими оцінками, ми могли б як мінімум подвоїти наш аграрний ВВП, отримай наші фермери і їх суміжники доступ до дешевих кредитних ресурсів» [3].

Зазначені у дослідженні ключові фактори реакції наукової думки та практики вимагають подальшої належної систематизації та узагальнення, з метою оцінки наслідків нових механізмів бюджетної підтримки сектору.

Список використаних джерел

1. Аграрії не вірять у можливість отримати дотації — ВАР [Електронний ресурс] : — Режим доступу:

<http://agravery.com/uk/posts/show/agrarii-ne-virat-u-mozlivist-otrimati-dotacii-var> (дата звернення: 17.05.2017). – Назва з екрану.

2. Агрополітом. Податковий агроконтроль. [Електронний ресурс] : – Режим доступу: <https://agropolit.com/infographics> (дата звернення: 17.05.2017). – Назва з екрану.

3. Битва експертів: аргументи за та проти податкових пільг для аграріїв [Електронний ресурс] : – Режим доступу: <http://agravery.com/uk/posts/show/bitva-ekspertiv-argumenti-za-ta-proti-podatkovih-pilg-dla-agrariiv> (дата звернення: 17.05.2017). – Назва з екрану.

4. Герасимук І.В. Радченко О.Д. Окремі економічні аспекти податку доданої вартості у сільському господарстві України // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України, 2016. – №2. С. 78-88.

5. Головні події 2016, їх вплив на АПК. Перспективи 2017 [Електронний ресурс] : – Режим доступу: <https://fenix-agro.com/opinion/75> (дата звернення: 17.05.2017). – Назва з екрану.

6. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] : – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 17.05.2017). – Назва з екрану.

7. Державна фіскальна служба України [Електронний ресурс] : – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/> (дата звернення: 17.05.2017). – Назва з екрану.

8. Державне казначейство України [Електронний ресурс] : – Режим доступу: <http://treasury.gov.ua/main/uk/index> (дата звернення: 17.05.2017). – Назва з екрану.

9. ДПЗКУ та «Кернел» стали найбільшими одержувачами відшкодування ПДВ в квітні [Електронний ресурс] : – Режим доступу: <https://agropolit.com/news/4386-dpzku-ta-kernel-stali-naubilshimi-oderjuvachami-vidshkoduvannya-pdv-v-kvitni> (дата звернення: 17.05.2017). – Назва з екрану.

10. Закон України Про внесення змін до Бюджетного кодексу України від 20.12.2016 року № 1789-VIII.

11. Закон України Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2017 році від 20.12.2016 №1791-VIII (1791-19).

12. Закон України Про державну підтримку сільського господарства України від 24 червня 2004 року №1877-IV.

13. Закон України Про Держбюджет на 2017 рік від 21 грудня 2016 року № 1801-VIII.

14. Інформація про обсяги відшкодування податку на додану вартість з державного бюджету [Електронний ресурс] : – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/vidshkoduvannya-pdchv/informatsiya-pro-obsyagi-vidshkoduvannya/297662.html> (дата звернення: 17.05.2017). – Назва з екрану.

15. Інформація щодо платників податків, яким здійснено відшкодування ПДВ у 2016 році [Електронний ресурс] : – Режим доступу:<http://www.fin.org.ua/news/1228288> (дата звернення: 17.05.2017). – Назва з екрану.
16. Марчук Д. Аграрна галузь: підсумки 2016 року [Електронний ресурс] : – Режим доступу:<http://www.segodnya.ua/opinion/marchukcolumn/agrarna-galuz-pdsumki-2016-roku-781629.html> (дата звернення: 27.05.2017). – Назва з екрану.
17. Мірошніченко І. Держпідтримка АПК у 2017 році – надія на зупинку спаду в галузі [Електронний ресурс] : – Режим доступу:<https://agropolit.com/blog/188-derjpidtrimka-apk-u-2017-rotsi--nadiya-zupinku-spadu-v-galuzi> (дата звернення: 17.05.2017). – Назва з екрану.
18. Насіров Р. Про АПК і податки [Електронний ресурс] : – Режим доступу: <https://agropolit.com/blog/85-roman-nasirov-pro-apk-i-podatki> (дата звернення: 27.06.2017). – Назва з екрану.
19. Про результати аудиту ефективності використання коштів державного бюджету, спрямованих на надання державної підтримки агропромислому комплексу. Рішення Рахункової палати України від 21 березня 2017 року №7-2, м. Київ [Електронний ресурс] : – Режим доступу: http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16751338/R_RP_7-2_2017.pdf?subportal=main (дата звернення: 29.06.2017). – Назва з екрану.
20. ТОП-10 агропідприємств за обсягом відшкодування ПДВ за 2016 рік. [Електронний ресурс] : – Режим доступу: <http://agravery.com/uk/posts/show/top-10-agropidpriemstv-za-obsagom-vidskoduvanna-pdv-za-2016-rik> (дата звернення: 17.06.2017). – Назва з екрану.
21. Тулуш Л.Д. Оподаткування сільського господарства в умовах трансформації спеціальних податкових режимів / Тулуш Л.Д., Лупенко Ю.О. // Економіка АПК. - 2016. - № 1 - С. 5-17.
22. Тулуш Л.Д., Радченко О.Д. Державна фінансова підтримка галузі тваринництва в умовах реформування спеціальних режимів оподаткування. Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. - 2016. - №24. - Т. 3. - С. 219-230.
23. Увеличенный бюджет агросектора не компенсирует производителям убытков от потери спецрежима НДС [Електронний ресурс] : – Режим доступу: https://zn.ua/ECONOMICS/uvelichennyu-byudzheta-agrosektora-ne-kompensiruet-proizvoditelyam-ubytkov-ot-poteri-specrezhima-nds-241918_.html (дата звернення: 17.06.2017). – Назва з екрану.
24. Чопенко В. Аграрное бездорожье [Електронний ресурс] : – Режим доступу: https://gazeta.zn.ua/macrolevel/agrarnoe-bezdorozhe_.html (дата звернення: 17.06.2017). – Назва з екрану.
25. Юхновский О. Отмена спецрежима НДС для аграриев отрицательно повлияет на развитие малого и среднего агробизнеса [Електронний ресурс] : – Режим доступу: [http://zn.ua/ECONOMICS/otmena-specrezhima-nds-dlya-agrariiev-otricatelno-povliyaet-na-razvitie-malogo-i-](http://zn.ua/ECONOMICS/otmena-specrezhima-nds-dlya-agrariiev-otricatelno-povliyaet-na-razvitie-malogo-i-srednego-agrobiznesa)

srednego-agrobiznesa-ekspert-223285_.html (дата звернення: 17.10.2016). – Назва з екрану.

Радченко Оксана Дмитрівна – к.е.н., доцент, с.н.с., п.н.с. відділу податково-бюджетної політики, Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», м. Київ